

INSTYTUT ARCHEOLOGII I ETNOLOGII UNIwersYTETU GDAŃSKIEGO

GDAŃSKIE STUDIA ARCHEOLOGICZNE

NR 5

WYDAWNICTWO
UNIwersYTETU GDAŃSKIEGO

GDAŃSKIE STUDIA ARCHEOLOGICZNE 5
ROCZNIK INSTYTUTU ARCHEOLOGII I ETNOLOGII UNIwersYTETU GDAŃSKIEGO, NR 5

Komitet redakcyjny:

Jan Apel (Lund), Peter F. Biehl (Buffalo), Zbigniew Bukowski (Sopot), Lech Czerniak – przewodniczący
(Gdańsk), Sylwester Czopek (Rzeszów), Andrzej Kokowski (Lublin), Aleksander Koško (Poznań),
Janusz Kruk (Kraków), Witold Świątosławski (Gdańsk)

Redaktor Naczelny:
Lech Czerniak

Zastępca Redaktora Naczelnego:
Marcin Wąs

Sekretarz Redakcji:
Joanna Dąbal

Adres redakcji:
Uniwersytet Gdański, Instytut Archeologii
ul. Bielańska 5, 80-851 Gdańsk
e-mail: hisarch@univ.gda.pl

Redaktor Wydawnictwa:
Dominika Dmochowska

Tłumaczenie na język angielski streszczeń i podpisów:
Monika Rzepecka

Skład i łamanie:
Marek Smoliński

Projekt okładki:
Andrzej Taranek

Na okładce:

Widok zamku w Lidzbarku Warmińskim od strony wschodniej wg Ferdinanda von Quasta, 1848 r.

Publikacja sfinansowana z działalności statutowej Wydziału Historycznego Uniwersytetu Gdańskiego

© 2015 – Uniwersytet Gdański, Instytut Archeologii i Etnologii Uniwersytetu Gdańskiego
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISSN 1897-4120

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel./fax 58 523 11 37, tel. 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl

www.wyd.ug.edu.pl
Księgarnia internetowa: www.kiw.ug.edu.pl

UNIwersYTET GDAŃSKI – INSTYTUT ARCHEOLOGII

GDAŃSKIE STUDIA ARCHEOLOGICZNE

NR 5

Redakcja
LECH CZERNIAK

WYDAWNICTWO
UNIwersYTETU GDAŃSKIEGO
GDAŃSK 2015

Editorial advisory board:

Jan Apel (Lund), Peter F. Biehl (Buffalo), Zbigniew Bukowski (Sopot), Lech Czerniak – chair (Gdańsk),
Sylwester Czopek (Rzeszów), Andrzej Kokowski (Lublin), Aleksander Koško (Poznań), Janusz Kruk
(Kraków), Witold Świętosławski (Gdańsk)

Editor:

Lech Czerniak

Associate Editor:

Marcin Wąs

Editorial Secretary:

Joanna Dąbal

Editorial Office:

Uniwersytet Gdański, Instytut Archeologii i Etnologii
ul. Bielańska 5, 80-851 Gdańsk
e-mail: hisarch@univ.gda.pl

Publishing Editor:

Dominika Dmochowska

English translation of summaries and figure captions:

Monika Rzepecka

Typesetting and layout:

Marek Smoliński

Cover design:

Andrzej Taranek

Cover photo:

View of the castle at Lidzbark from the east. According to von Quast 1848

This publication has been financed by the statutory funds of the Faculty of History,
University of Gdańsk

© 2015 – Uniwersytet Gdański, Instytut Archeologii i Etnologii Uniwersytetu Gdańskiego
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISSN 1897-4120

Gdańsk University Press
Armii Krajowej Street 119/121, 81-824 Sopot
tel./fax 58 523 11 37, tel. 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl

www.wyd.ug.edu.pl
Bookstore: www.kiw.ug.edu.pl

Spis treści

Od Redakcji (Lech Czerniak)	7
Marcin Dziewanowski Obiekty kultur postlinearnych z wpływami kultury Rössen na Wzniesieniach Szczecińskich w świetle odkryć z lat 1995–2014 Features of post-LBK cultures with the Rössen culture influence on Szczecin Heights in the light of discoveries from the years 1995–2014	9
Lech Czerniak, Seweryn Rzepecki Research on the origin of the TRB culture in east Pomerania. Pottery from Bielawki, site 5, Pelplin commune	40
Marcin Wąs, Piotr Klimaszewski Nowe znaleziska sztyletów krzemiennych z Pomorza Wschodniego New discoveries of flint daggers from Eastern Pomerania.	58
Anna Rembisz-Lubiejewska, Sławomir Wadyl Pozostałości osadnictwa ze schyłku epoki brązu i wczesnej epoki żelaza odkryte w Kąpinie, gm. Wejherowo Remains of occupation from the late Bronze Age and the Early Iron Age discovered in Kąpina, Wejherowo commune	73
Vladimir I. Kulakov The origin of funeral rite elements of the Aesti.	97
Arkadiusz Koperkiewicz Badania archeologiczne na południowym tarasie zamku biskupów w Lidzbarku Warmińskim Archaeological research on the south terrace of bishops' castle in Lidzbark Warmiński	113
Karolina Szczepanowska Szklane gładziki z badań archeologicznych na stanowisku 108 (AZP 234, obszar 12–44) przy ulicy Wałowej – Stara Stocznia w Gdańsku. Forma i funkcja wyrobów Glass polishing planes from archaeological excavations on the site at Wałowa Street – Stara Stocznia (Old Shipyard) in Gdańsk, site 108. Form and function of the products	175

Joanna Dąbal	
Fajki z badań archeologicznych na stanowisku 86 przy ulicy Sadowej w Gdańsku.	
Uwagi na temat produktów fajczarskich użytkowanych w mieście	
Pipes from archaeological research on site 86, in Sadowa Street in Gdańsk.	
Remarks on pipe products used in the city	189
Paweł Litwinienko	
Nowe znaleziska kotwic z Zatoki Gdańskiej	
New discoveries of anchors from Gdańsk Bay	205
Katarzyna Szycha	
„Świadomość archeologiczna” jako wyraz stosunku społeczeństwa	
do dziedzictwa archeologicznego. Przykład badań licealistów z Gdańska	
The use of social survey methods in archaeology. „Archaeological consciousness”	
as an expression of an attitude of the society towards archaeology	
and archaeological relics	226

Od Redakcji

Piąty tom „Gdańskich Studiów Archeologicznych” zawiera dziesięć artykułów prezentowanych w porządku chronologicznym. Listę otwiera tekst Marcina Dziewanowskiego *Obiekty kultur postlinearnych z wpływami kultury Rössen na Wzniesieniach Szczecińskich w świetle odkryć z lat 1995–2014*. Autor zajmuje się analizą nowo odkrytych w rejonie Szczecina inwentarzy ceramicznych datowanych na 1. połowę V tys. BC. Dzięki tym odkryciom mamy szansę poznać słabo dotąd rozpoznaną enklawę osadnictwa kultur naddunajskich w rejonie dolnej Odry. Jej cechą charakterystyczną – na tle innych ugrupowań z tego okresu na Niżu Polskim – były silne związki z obszarami nadłabskimi oraz funkcjonowanie blisko obszarów zasiedlonych przez społeczności zbieracko-łowieckie (m.in. znanych stanowisk kultury Ertebølle w Tanowie).

Kolejna publikacja dotycząca neolitu, autorstwa Lecha Czerniaka i Seweryna Rzepeckiego, nosi tytuł *Research on the origin of the TRB culture in east Pomerania. Pottery from Bielawki site 5, Pelplin commune*. Artykuł prezentuje pełne dane na temat ceramiki pochodzącej z jednego spośród dwóch znanych stanowisk z terenu Pomorza Gdańskiego datowanych na I fazę kultury pucharów lejkowatych. Zebrana dokumentacja stała się pretekstem do przyjrzenia się genezie tej kultury na Pomorzu.

Artykuł Marcina Wąsa i Piotra Klimaszewskiego *Nowe znaleziska sztyletów krzemienych z Pomorza Wschodniego* dotyczy chyba najsłabiej rozpoznanej na Pomorzu Gdańskim problematyki osadnictwa z wczesnej epoki brązu. Prezentowane w artykule nowe znaleziska dwóch sztyletów z okolic Słupska są interesującym przyczynkiem nie tylko dla badań nad rozprzestrzenieniem form bifacjalnych w tym okresie, lecz również bardziej ogólnych badań nad kwestią zasiedlenia wschodniej części Pomorza w początkach epoki brązu.

Autorzy kolejnego artykułu: *Pozostałości osadnictwa ze schyłku epoki brązu i wczesnej epoki żelaza odkryte w Kąpinie, gm. Wejherowo*, Anna Rembisz-Lubiejewska i Sławomir Wadył, przedstawiają rezultaty badań przeprowadzonych jesienią 2013 roku na stanowisku 2 w Kąpinie, gdzie odsłonięto relikty zabudowy o charakterze mieszkalno-gospodarczym, a także jeden grób wielopopielnicowy. Bez wątplenia wyniki tych prac znacząco uzupełniają obraz epoki znanej dotąd w przewadze z badań cmentarzysk.

Kontrowersje wśród specjalistów okresu wpływów rzymskich wywoła zapewne artykuł Vladimira I. Kulakova *The origin of funeral rite elements of the Aesti*, jako że podejmuje on problematykę interpretacji etnicznej cech obrządku pogrzebowego, a nawet formy wybranych wytworów.

Pod względem objętości tom zdominował artykuł Arkadiusza Koperkiewicza *Badania archeologiczne na południowym tarasie zamku biskupów w Lidzbarku Warmińskich*. Rezydencja w Lidzbarku, zwana czasem Wawelem północy, to jedno z najlepiej

zachowanych dzieł architektury gotyckiej w Polsce. Chociaż badania archeologiczne wykonane przez autora zostały zakrojone na stosunkowo niewielką skalę, dostosowaną do prac budowlanych i konserwatorskich, przyczyniły się one do lepszego poznania etapów wznoszenia i przemian tej budowli. Pokazały też olbrzymi potencjał dla przyszłych interdyscyplinarnych badań tego obiektu.

Karolina Szczepanowska w artykule *Szklane gładziki z badań archeologicznych na stanowisku 108 (AZP 234, obszar 12-44) przy ulicy Wałowej – Stara Stocznia w Gdańsku. Forma i funkcja wyrobów* prezentuje pięć szklanych wytworów, którym przypisuje funkcję prasowalniczą. Są to jedyne rozpoznane dotąd tego typu znaleziska w Gdańsku.

Przedmiotem analizy artykułu Joanny Dąbal *Fajki z badań archeologicznych na stanowisku 86 przy ulicy Sadowej w Gdańsku. Uwagi na temat produktów fajczarskich użytkowanych w mieście* są 274 fragmenty fajek, wśród których wyróżniono wyroby z manufaktur angielskich, niderlandzkich oraz terenu Rzeszy i Prus, datowane od XVII do XIX wieku.

Osobno chciałbym zarekomendować ciekawą pracę Pawła Litwinienki *Nowe znaleziska kotwic z Zatoki Gdańskiej*, która powstała jako referat na Ogólnopolską Konferencję Kół Naukowych Studentów Archeologii *Kontakty interregionalne w basenie Morza Bałtyckiego na przestrzeni dziejów: handel, konflikty, migracje, dyspersja idei* z 14–15 maja 2015 roku. Organizatorami sympozjum było Koło Naukowe Studentów Archeologii oraz doktoranci Wydziału Historycznego Uniwersytetu Gdańskiego.

Podobnie jak w poprzednich tomach GSA udostępniają swoje łamy doktorantom archeologii. Katarzyna Szychta z Uniwersytetu Gdańskiego, której artykuł „*Świadomość archeologiczna*” jako wyraz stosunku społeczeństwa do dziedzictwa archeologicznego. *Przykład badań licealistów z Gdańska*, zamyka całą publikację, analizuje wyniki ankiety mającej na celu zbadanie sposobu postrzegania przez uczniów kwestii archeologii. Wyniki niewątpliwie warte refleksji – zwłaszcza w kontekście zauważalnego spadku popularności studiów archeologicznych.

Lech Czerniak